

Biljana Gavrilović Grbović*

PRAVNOISTORIJSKI POGLED NA UVOĐENJE USLOVNE OSUDE U SRPSKO PRAVO

Apstrakt: U radu se analizira pitanje uvođenja uslovne osude u srpsko pravo. Uslovna osuda je kao moderna ustanova sociološke škole i oličenje promenjene kaznene filozofije doživela svoju ekspanziju u evropskim zakonodavstvima krajem XIX veka. Međutim, uslovna osuda se na prostoru Srbije primenjivala tek na osnovu jugoslovenskog Krivičnog zakonika od 1929. godine. Ipak, to nije značilo da se ideja o propisivanju uslovne osude, na prostoru Srbije, javila tek u jugoslovenskoj Kraljevini. Štaviše, ideja o propisivanju uslovne osude bila je izneta, kad i u drugim razvijenim evropskim zemljama, krajem XIX veka, ali tada nije zaokupila pažnju pravnika u Kraljevini Srbiji. Do prvih pokušaja propisivanja uslovne osude u Kraljevini Srbiji dolazi početkom XX veka, s tim što je sve to, usled naleta Ratova, ostalo mrtvo slovo na papiru, nedoživevši svoje ozakonjenje. Stoga, u radu se prikazuju razlozi koji su motivisali pravnike u Kraljevini Srbiji i jugoslovenskoj Kraljevini da pokrenu pitanje uvođenja uslovne osude, ali i poteškoće na koje su nailazili kako tokom njenog uvođenja, tako i prilikom njene praktične primene.

Ključne reči: uslovna osuda, sociološka škola, unifikacija, kaznena filozofija.

UVOD

Do modernog zakonskog regulisanja uslovne osude¹ u svetu je došlo u drugoj polovini XIX veka. Uslovna osuda se pojavljivala u dva oblika: u englesko–američkom i francusko–belgijskom obliku. Osnovna razlika između ova dva oblika uslovne osude svodila se na to da se prema englesko–američkom sistemu odlagala osuda, dok se po francusko–belgijskom sistemu nije odlagala osuda, već samo izvršenje kazne.² S druge strane, i englesko–američki i francusko–belgijski oblik uslovne osude

---

* Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, biljana.gavrilovic1992@gmail.com

1 Uslovna osuda se definiše kao „kriminalno politička mera po kojoj se postupanje protiv izvršioca krivičnog dela sprovodi ali se izricanje i izvršenje kazne ili samo ovo poslednje odlaže pod uslovom da će potpuno izostati odnosno da će se smatrati kao da osuda nije postojala ako se okrivljeni za jedno određeno vreme dobro vlada“ (T. A. Vasiljević /1935/: *Uslovna osuda*, Beograd, p. 38).

2 M. Pavlović /2008/: *Pravna evropeizacija Srbije 1804–1914*, Kragujevac, pp. 431–432; Nasnova zakona o uslovnoj osudi /1907/: *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6, p. 144.

su se zasnivali na ideji da se optuženi, odnosno osuđeni „sam podstakne na reformu, time što će mu se staviti u izgled za učinjenu popravku, oslobođenje od kazne, kao nagrada za to“.³ Uz to, kako je „kratak prolaz kroz zatvor“ bio „dovoljan da liši rada čoveka i izloži ga svačijem nepoverenju“, bilo je osnova da zakonodavci širom sveta predvide ustanovu uslovne osude, pre svega, kao moguću zamenu za kratkovremene kazne lišenja slobode.

U Kraljevini Srbiji su se pravnici počeli intenzivnije interesovati za uslovnu osudu tek početkom XX veka. Rđavo stanje u kaznenim zavodima uslovalo je da se zavede ustanova kojom bi se zamenile kratkovremene kazne lišenja slobode, odnosno da se propiše uslovna osuda. Tako, najpre je izrađena tzv. Nasnova zakona o uslovnoj osudi, 1906. godine, ali ona nije bila ozakonjena. Nekoliko godina kasnije, 1910. godine izrađuje se Projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju, u kome je bila predviđena ustanova uslovne osude. Međutim, usled ratova ni ovaj Projekat ne biva ozakonjen.⁴ Stoga, ustanova uslovne osude se, na prostoru Srbije, prvi put primenjivala tek na osnovu jugoslovenskog Krivičnog zakonika od 1929. godine.

1. USLOVNA OSUDA U KRALJEVINI SRBIJI

U Kraljevini Srbiji se, u oblasti materijalnog krivičnog prava, primenjivao Krivični zakonik, koji je bio donet u Kneževini Srbiji, 1860. godine. Kazneni sistem ovog Krivičnog zakonika, bio je „ustanovljen, s jedne strane, s obzirom na ‘stanje naroda’, a s druge strane s obzirom na rešenja u ‘najsavršenijim evropskim zakonima’“. U tom smislu, primarni cilj kazni prema Srbijinom kaznenom sistemu – kao i prema pruskom uzoru – bio je zasnovan na „ideji krivčevog ispaštanja“.⁵ Međutim, 70-ih godina XIX veka, „zadržali“ su se stubovi u evropskoj nauci krivičnog prava.⁶ S tim u vezi, u „poslednjim decenijama“ XIX veka, u nauci kaznenog prava bio je učinjen „takav napredak i preokret u shvatanju i oceni individualnosti krivčeve i njegove krivične odgovornosti, da je bilo vrlo potrebno (...) oceniti umesnost“ Krivičnog zakonika od 1860. godine.⁷ Drugim rečima, u nauci krivičnog prava „bio je predložen čitav niz sasvim novih ustanova i konstrukcija“,⁸ među kojima je bila i ustanova uslovne osude, koja u Krivičnom zakoniku (Kneževine) Kraljevine Srbije nije bila propisana.

Do prvog „preporučivanja“ uslovne osude u Kraljevini Srbiji došlo je nakon održanog Prvog Kongresa Međunarodnog udruženja za krivično pravo, 1889. godine, u „Brislu“. Na Kongresu je bilo konstatovano da se u „celom obrazovanom svetu (...) primećuje velikobrojno rasteenje malih, odn. sitnih zločina: prestupa i istu-

3 M. M. Stanojević /1901/: O uslovnoj osudi [orig. Zakon Branžeov od Lukijana Trepoa], *Branič*, no. 1, p. 59.

4 T. A. Vasiljević. *op. cit.*, pp. 66–70.

5 M. Pavlović /2005/: *Srpska pravna istorija*, Kragujevac, p. 338.

6 M. P. Čubinski /2018/: Problem izjednačenja jugoslovenskog prava i osnovne odredbe projekta srpskog Kaznenog zakonika, *CRIMEN – Časopis za krivične nauke*, no. 3, p. 339.

7 Projekat i motivi Kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju /1910/: Beograd, p. IV, navedeno prema: M. P. Čubinski /2018/. *op. cit.*, p. 339.

8 M. P. Čubinski. *ibid.*, p. 339.

pa“. Kako se prema učiniocima ovih dela, zbog „društvene klase“ kojoj pripadaju, nije mogla izreći „novčana kazna, to je onda sasvim jasno, da državi u borbi protiv njih ne ostaje ništa drugo do kratak zatvor.“⁹ Međutim, iskustvo je pokazalo da je neretko za „početnike u zločinu“ kratak zatvor bio štetan. U prilog tome, Milenko Vesnić je u svom izveštaju isticao da „kad se ovakav“, „moralno slab“, „početnik u zločinu“, „jednom nadahne apsanskom memlom, onda ona njega više ne ostavlja.“¹⁰ Drugim rečima, kazneni zavodi su postajali „zločinački instituti, a država zločinac kad ona moralno upropašćuje, u mesto da dotične vaspita.“¹¹ Zbog toga, Vesnić je, sa Prvog Kongresa Međunarodnog udruženja za krivično pravo, izveo zaključak da „onog dana kad se naš kazneni zakonik bude pregledao, dopunjavao i izmenjivao, a na to se valjda neće dugo čekati, toga dana će se uneti u nj i ustanova uslovne osude“. Jer, „Kongres je jednoglasno votirao rezoluciju, da se ona preporuči kulturnim zakonodavstvima.“¹²

Na potrebu uvođenja uslovne osude u kazneno pravo Kraljevine Srbije, pored preporuke Kongresa, nametalo je i stanje u kaznenim zavodima. Jer, kazna lišenja slobode se u Kraljevini Srbiji izdržavala po sistemu zajedničkog zatvora, odnosno i „osuđeni na robiju, i osuđeni na zatvor izdržavaju kaznu u zajednici“, bez ikakve klasifikacije osuđenika.¹³ S tim u vezi, zaključivao je Damjanović: „Toliki broj raznoga temperamenta, raznih naklonosti, raznih pogleda, najrazličnijeg izobraženja, na ako očete i razne sudbine, jednom reči toliki broj raznih moralnih pa u nekoliko i priličan broj duševnih bolesnika strpati pod jedan krov (...) znači u državnom pogledu kao neki vid samoubistva.“¹⁴ Uz to, „nadzor je skoro nikakav, jer se vrši preko čuvara, koji su krajnje nesprenni za taj posao, i koji u osuđenicima gotovo gledaju svoje društvo, tu se ništa ne radi, nego se samo priča, pije kafa, puši i peva.“¹⁵ Zbog toga, 1906. godine, Milenko Vesnić, kao ministar pravde, predlaže „komisiju za izradu zakonskog predloga, kojim bi se izvršila reforma u oblasti krivičnog prava, tj. kojom bi se sistem kratkoročnih kazni izmenio i kojom bi se uvela ustanova uslovne osude.“¹⁶ Iste godine, komisija izrađuje tzv. Nasnovu zakona o uslovnoj osudi.

U 1. članu Nasnove bilo je propisano da „kod osuda na zatvor do jedne godine ili na novčanu kaznu sud može narediti pod naročitim okolnostima, istom obrazlo-

9 M. R. Vesnić /1889/: Prvi Kongres Međunarodnog udruženja za krivično pravo – izveštaj Ministru prosvete i crkvenih poslova, *Prosvetni glasnik*, no. 1–24, p. 423–424.

10 M. R. Vesnić. *ibid.*, p. 424.

11 J. M. /1907/: *Pitanje reforme kaznenog prava*, Beograd, p. 40.

12 M. R. Vesnić. *op. cit.*, p. 426.

13 M. M. Žujović /1887/: Pogled na stanje naših kaznenih zavoda za 1883–1884–1885 god., *Branich*, no. 2, p. 64.

14 M. Damjanović /1887/: Pogledajmo opet malo naše kaznene zavode, *Branich*, no. 20, p. 678.

15 Nasnova zakona o uslovnoj osudi /1907/: *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6, p. 136.

16 Nasnova zakona o uslovnoj osudi. *ibid.*, p. 129

Dok je u Francuskoj važiло pravilo da „beščasna kazna zatvora ne snalazi onoga, koji se javlja prvi put na rdavom putu“, rečju Trepoa, „ustežemo se, da mu otvorimo apsanska vrata; dovoljno je to što mu ih pokazujemo“ (M. M. Stanojević. *op. cit.*, p. 62) to, u Kraljevini Srbiji, iz statistike, kojom je obuhvaćen period od 1899–1903, dokazuje se „da na sam zatvor dolazi prosečno 78% od svih osuda, a zajedno sa novčanom kaznom to iznosi 84%; na sve ostale kazne dakle dolazi samo 16%“ (Nasnova zakona o uslovnoj osudi. *op. cit.*, p. 132).

ženom presudom da se izvršenje dosuđene kazne odloži za izvesno vreme, koje ne sme biti kraće od jedne ni duže od pet godina¹⁷. U Nasnovi je bio usvojen francusko-belgijski sistem uslovne osude, a ne englesko-američki. Jer, smatralo se da je francusko-belgijski sistem uslovne osude bolji, s obzirom na to da se prema njemu „odmah i definitivno odmeravala i izricala kazna“, dok se po englesko-američkom odlagala, usled čega je nastajala „bojazan da se to kasnije uopšte ne može pravilno izvršiti“, jer „sećanje na tu stvar uopšte slabi“. Osim toga, „kada je kazna već izrečena, osuđeni će to uvek imati na umu i više će se plašiti da ne padne u pogrešku nego li kad te osude nema. Najzad, sa izrečenom osudom biće zadovoljniji kako povređeni tako i sama okolina“¹⁸. U prilog tome, iz evropskih zemalja, u kojima je već bio usvojen francusko-belgijski sistem uslovne osude, čuo se glas o tome da je javno mišljenje primilo sa „očevidnom simpatijom ovo poluoslobodavanje“. Naime, to je dolazilo otuda što uslovna osuda „i ako se materijalno ne razlikuje od pravog oslobodavanja, ona ipak ostaje, u pogledu duhovnom, osuda, a to je glavna stvar“¹⁹.

Nasnovom je bilo predviđeno da sud, prilikom odlučivanja o uslovnoj osudi, „treba naročito da uzme u obzir uzrast, raniji život i vladanje osuđenog, neznatnost izvršenog dela, olakšavne okolnosti, pod kojima je isto izvršeno, kao i to da li je osuđeni pred sudom potpuno i iskreno priznao svoje delo i da li je naknadio povređenome troškove i pričinjenu štetu, ili se bar izjasnio da će ih naknaditi“. Prema tome, po ugledu na norveški zakon u „našoj Nasnovi (...), nije učinjeno nikakvo izrečno ograničenje, t.j. odlaganje izvršenja kazne nije učinjeno zavisnim od toga, da osuđeni ranije nije bio osuđivan“²⁰. Pored toga, problem je bio uočen i u tome što je sud imao da se upozna sa „ranijim životom i vladanjem osuđenog“ na osnovu uverenja opštinskih sudova. Jer, rečju Dragutina Stolpovića, „kad se zna, kako opštinski sudovi izdaju nerazumljiva uverenja; kako se iz nekih uverenja prozire nenaklonjenost prema jednim a naklonjenost prema drugima; kako politička ubeđenja časnika diktuju tendenciozna uverenja; kako se za ocenu tako finog i delikatnog pitanja: o ranijem životu i vladanju osuđenoga, traži veća inteligencija i sprema ocenjivača, – to bi uverenja opštinskih sudova bila posve slab dokaz“. Uz to, ni „sam sud, u svome kolegijumu, nije kadar da prošlost oceni iz blede i neverne slike, koju ima u uverenju opštinskog suda i od samih ličnosti optuženih, koji su, mahom, pred sudom lisice u zečijoj koži“²¹.

U Kraljevini Srbiji, među pravnicima, Nasnova nije dočekana sa prevelikim oduševljenjem. Naime, bilo je onih koji su komentarisali da „sam fakat da je uslovna osuda uvedena i u drugim zemljama ne bi značio još da je njeno uvođenje i u nas umesno. (...) Uvodeći iste kazne koje postoje n. pr. u Francuskoj i iste ustanove i mere, znači hteti stati na isti kulturni i naravstveni nivo sa njom; znači tvrditi da su u obema zemljama istovetne životne pogodbe što je apsolutno netačno.“ U tom

17 Nasnova zakona o uslovnoj osudi. *op. cit.*, p. 129.

18 Nasnova zakona o uslovnoj osudi. *ibid.*, p. 144.

19 M. Miljković /1903/: Zakon o uslovnoj osudi i njenom dejstvu u Francuskoj [orig. M. G. Tard], *Branic*, no. 1, p. 133.

20 Nasnova zakona o uslovnoj osudi. *op. cit.*, p. 129, 149.

21 D. E. Stolpović /1906/: Nekoliko reči povodom pitanja o uslovnoj osudi, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5, p. 427.

smislu, postavljano je hipotetičko pitanje: „Čega se lišava, ili bolje, šta trpi krivac kod uslovne osude?“ Na to je odgovarano da „s obzirom na slabo razvijenu svest našeg naroda možemo slobodno reći da on ne trpi ništa.“²²

Ustanova uslovne osude najoštrije je kritikovana u Državnom savetu. Tako, jedan od argumenata protiv ozakonjenja Nasnove, tj. protiv uvođenja uslovne osude u kazneni sistem Kraljevine Srbije, bio je i taj da je „mogućno da su se uslovno osuđeni i popravljali, ali to još nije dokaz, da se oni ne bi možda još i pre i bolje popravili, da nisu uslovno nego redovno osuđeni i kaznu izdržali za prvu krivicu“. Povodom ovog argumenta dr Božidar Marković, kao jedan od članova komisije, koja je izradila Nasnovu, primetio je da „Državni Savet (...) ne veruje u štetno dejstvo kratkovremenog zatvora“.²³ Drugim rečima, Državni Savet se nije slagao sa mišljenjem Franca fon Lista da „kratkovremeni zatvor ne samo da je beskoristan, nego je i štetan; on više štete nanosi pravnom poretku, nego što bi mu nanela potpuna nekažnjivost krivca“.²⁴ Državni Savet je smatrao i da „bi se stvorila njenom primenom neka nejednakost, koju narod ne bi pravilno shvatio i cenio osobito ako bi uslovna osuda zavisila od veličine dosuđene a ne zakonom određene kazne, te bi se tako i mržnja među građanima izazvala“. Na ovo je Marković prigovorio da se „nikad građani neće buniti, što je odloženo izvršenje kazne čoveku, koji među njima važi kao čestit i za koga svi znaju, da je to krivično delo izvršio ili slučajno ili iz nehata ili u izazvanom stanju. (...) Za građane će u takvim slučajevima biti i to dosta, što je sud našao, da je optuženi kriv, što ga je osudio na kaznu i što ima izvesno vreme da živi pod pretnjom, da se ta kazna može još i izvršiti“.²⁵ Ipak, Državni Savet je isticao još i da „s pogledom na naše ukupne državne i narodne prilike a osobito s pogledom na temperamenat narodni i kulturni stupanj naš, – i naposletku s pogledom na moguće zloupotrebe i nezakonite uticaje... ne treba zavoditi uslovnu osudu“. Štaviše, „ako usvojimo ovu ustanovu – zaključivao je Državni Savet – to bi značilo da više iz prostog podražavanja nekog idemo za novinama još dovoljno neprocenjenim, nego li što to prava potreba zahteva“.²⁶ Međutim, i pored „nepovoljnog mišljenja Državnog Saveta predlog je bio upućen skupštini 15.XI.1906 i bilo je izgleda da će biti ozakonjen ali u međuvremenu vlada padne, a ona koja je došla posle nje nije se interesovala za projekat“. Zbog toga, pitanje o uvođenju uslovne osude bilo je odloženo.²⁷

Nakon dvogodišnjeg zatišja o uslovnoj osudi, 1908. godine, ministar pravde g. Marko Trifković donosi rešenje (br. 4185), kojim je obrazovana „komisija za izradu projekta novog kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju“.²⁸ Članovi uže komisije su završili izradu Projekta 1910. godine. Projekat je „u mnogome odstupao“ od tadašnjeg Zakonika. „Odmeravanje kazne uređeno je tako, da se o individualno-

22 M. D. Marinković /1907/: O uslovnoj osudi, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6, p. 40, 134.

23 B. Marković /1906/: *Uslovna osuda u Državnom Savetu*, Beograd, p. 17–18.

24 Navedeno prema: Nasnova zakona o uslovnoj osudi. *op. cit.*, p. 137.

25 B. Marković /1906/: *op. cit.*, p. 18–19.

26 B. Marković. *ibid.*, p. 24–25.

27 T. A. Vasiljević. *op. cit.*, pp. 69–70.

28 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *op. cit.*, p. III.

sti krivca može voditi vrlo mnogo računa, a i sudu je ostavljena velika sloboda. U projekat je ušla ustanova uslovne osude.²⁹ Štaviše, ustanova uslovne osude bila je regulisana u posebnoj glavi Projekta (glava VIII), povodom čega je prof. Nojbeker primetio da ona „već u rasporedu tako reći pada u oči“. Drugim rečima, uslovna osuda nije bila „sakrivena u pojedine anonimne paragrafe“.³⁰

Osnovni razlog propisivanja uslovne osude, i ovom prilikom, je ležao u zameni kratkovremene kazne lišenja slobode. Jer, osim što je kratkovremeni zatvor bio štetan sam po sebi, on je u Kraljevini Srbiji, dodatno škodio „početnicima u zločinu“.³¹ Jer, u „pojedininim odajama mogli su se naći i seljaci, i varošani, i punoletnici, i maloletnici, i zdravi, i bolesni, naročito tuberkulozni, i prvi put osuđeni, i povratnici, i slučajni prestupnici, i zločinci iz navike. Upravnik kaznenog zavoda obično“ i nije video „novodošavše osuđene“, već je ove primao „ključar ili buljubaša i smeštao ih po svom nahođenju“, pri čemu je „nagrada igrala veliku ulogu“.³² Tu su „novodošavši osuđenici“ slušali „najskaradnije priče“; tu se priča „kako se vrše krivična dela, kako se može umaći ispred vlasti; tu se prave nova poznanstva i prijateljstva, prave se planovi za nova dela, koja se imaju izvršiti“.³³ Sve u svemu, došlo se do zaključka da „kratkovremeni zatvor, nije ništa drugo, nego škola za robijaše; to je škola u kojoj se o državnom trošku spremaju besposličari, skitnice i zločinci iz navike“.³⁴ Prema tome, trebalo je naći zamenu za kratkovremeno lišenje slobode.

Prema Projektu, uslovna osuda se mogla primeniti „kod osuda na zatvor do jedne godine ili na novčanu kaznu“. Naime, u tim slučajevima sud je mogao „narediti pod naročitim olakšavnim okolnostima, istom obrazloženom presudom, da se izvršenje dosuđene kazne odloži za izvesno vreme, koje kod zločina ne sme biti kraće od jedne ni duže od pet godina, a kod prestupa od jedne do dve godine. Odlaganje se neće dopustiti onome koji je ranije sasvim ili delimice izdržao koju kaznu lišenjem slobode“. Pri odlučivanju, sud je trebao „naročito da uzme u obzir doba starosti, raniji život i vladanje osuđenog, neznatnost izvršenog dela, olakšavne okolnosti, pod kojima je isto izvršeno, kao i to da li je osuđeni pred sudom potpuno i iskreno priznao svoje delo i da li je naknadio povređenome troškove i pričinjenu štetu, ili se bar izjasnio da će ih naknaditi“.³⁵

29 M. /1910/: Projekat kaznenog zakonika, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 3, p. 239.

30 D. S. Janjić /1911/: Projekat Kaznenog zakonodavstva za Kraljevinu Srbiju [orig. K. F. Nojbeker], *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5. i 6, p. 324.

31 „Ne treba naročito dokazivati, da su mnoga krivična dela pre rezultat lakomislenosti, nerazboritosti, straha, neobičnog iskušenja i da su izvršena pod mnogim olakšavnim okolnostima, nego što su produkt zločinačke i ukorenjene pokvarenosti. Treba se samo setiti mnogobrojnih telesnih povreda, uvreda, poništaja tuđih stvari, malih, naročito u nuždi izvršenih krađa, protivstajanja vlasti, krivičnih dela iz nehata učinjenih, kao i drugih dela, čije izvršenje nikako ne dokazuje, da je učinilac zreo za zatvor a međutim se za ta dela najčešće mora izreći kratak zatvor“ (Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *op. cit.*, p. 254).

32 B. Marković /1908/: Sredstva za zamenu kratkovremene kazne lišenjem slobode, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6, p. 151.

33 B. Marković. *ibid.*, p. 285.

34 B. Marković. *ibid.*, p. 288; vid. B. Gavrilović /2016/: Kriminalna zaraza – viševakovni problem domaćih kaznenih zavoda, *Godišnjak Fakulteta Bezbednosti*, pp. 317–326.

35 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *op. cit.*, p. 20.

Za izricanje uslovne osude bila je merodavna dosuđena kazna. Uslovnom osudom se mogla zameniti dosuđena kazna zatvora do godinu dana ili novčana kazna. Postavljanjem „granice zatvora“, koji se mogao zameniti uslovnom osudom, pisci Projekta su ciljali na sprečavanje eventualnih sudijskih zloupotreba.³⁶ Ovakvo rešenje je u nemačkoj teoriji bilo ocenjeno kao „boljitak“ u odnosu na nemački projekat,³⁷ u kome je bila propisana „najviša mera, do koje se može izreći uslovna osuda“, koja je iznosila šest meseci.³⁸ S druge strane, propisivanje uslovne osude kao moguće zamene za novčanu kaznu imalo je svoje pristalice i protivnike. Ipak, na posletku je prevagnulo mišljenje da se „ne može dopustiti da manji krivac trpi više od većeg“, pa je uslovna osuda bila propisana i kao eventualna zamena za novčanu kaznu.³⁹

Kao i prema Nasnovi i u Projektu je bilo propisano da sud, prilikom odlučivanja o uslovnoj osudi, treba naročito da uzme u obzir, između ostalog, i „raniji život i vladanje osuđenog“. Međutim, za razliku od Nasnove, u kojoj izricanje uslovne osude nije bilo izričito „učinjeno zavisnim od toga, da osuđeni ranije nije bio osuđivan“, u Projektu jeste. Naime, pisci Projekta su se rukovodili činjenicom da „onaj, koji je ranije već bio u zatvoru, nema više šta da izgubi ako još jedared ode. On je već bio izložen štetnom dejstvu zatvora i ako je se prvi put sačuvao, moći će se sačuvati i drugi put“. Uz to, „ovakvo rešenje“ je trebalo da učini da se „uslovna osuda što jednostavnije primenjuje“, odnosno „opravdanija je bojazan, da bi sudovi bez ovog ograničenja uslovnu osudu vrlo različito primenjivali, pa možda je čak i zloupotrebili, od čega bi bilo veće štete od one, ako se jedan dostojan ne bi koristio uslovnom osudom“.⁴⁰

U zavisnosti od toga kako se uslovno osuđeni vladao za vreme tzv. probe razlikovale su se i posledice. Naime, „ako se osuđeni za vreme probe nije dobro vladao, onda je posledica“ bila „potpuno izvršenje dosuđene mu kazne“. S tim u vezi, u cilju veće pravičnosti, u Projektu je bilo predviđeno u kojim se slučajevima „ima opozvati odlaganje izvršenja kazne“. S druge strane, ako se uslovno osuđeni „dobro vladao“, onda je to „za sobom“ povlačilo „kao posledicu definitivan oproštaj“, tj. „smatralo se kao da je kazna izdržana“.⁴¹

Odredbe o uslovnoj osudi iz Projekta bile su pozitivno ocenjene u evropskoj stručnoj javnosti.⁴² Ali, zasluge za odredbe o uslovnoj osudi nisu odavane samo članovima komisije, koja je izradila Projekat. Naime, prema rečima jednog francuskog kriminaliste, „u koliko nam je poznato, za ovaj srećan skup dispozicija, koje se odnose na uslovnu osudu, ima se zahvaliti prethodnom radu G. Vesnića, srpskog ministra u Parizu, koji je 1906. god. izradio jedan projekat u ovom smislu i podneo ga Skup-

36 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *ibid.*, p. 257.

37 D. S. Janjić. *op. cit.*, p. 348.

38 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *op. cit.*, p. 257.

39 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *ibid.*, p. 258.

40 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *ibid.*, p. 259–260.

41 Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. *ibid.*, p. 263, 264.

42 U domaćoj stručnoj javnosti čuli su se i kritike na račun uslovne osude. Protivnike uslovne osude, u Kraljevini Srbiji, je „predvodio Dušan Subotić, lajpciški doktor prava“. Vid. M. Pavlović /2008/: *op. cit.*, p. 434–435.

štini. Ovome otmenom diplomati i odličnom pravniku pripada, dakle, zasluga što je uzeo inicijativu za jednu reformu, koja čini čast njegovoj zemlji.⁴³ Međutim, i pored hvaljenog „srećnog skupa dispozicija“ o uslovnoj osudi, kao i čitavog Projekta, on – Projekat, usled nepovoljnih društveno – političkih okolnosti, nije bio ozakonjen.

2. USLOVNA OSUDA U JUGOSLOVENSKOJ KRALJEVINI

Stvaranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. godine, stvorena je jedinstvena država, koju je karakterisao „pravni mozaik sastavljen od šest područja: područje bivših kraljevina Srbije i Crne Gore, područja Hrvatske i Slavonije, Slovenije i Dalmacije, Bosne i Hercegovine i područja Banata, Bačke i Baranje“.⁴⁴ S tim u vezi, u pojedinim područjima se primenjivala uslovna osuda, dok u drugima nije.⁴⁵ S druge strane, „proklamovano ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca u jedinstvenu (unitarnu) državu podrževalo je stvaranje jedinstvenog pravnog poretka: 'Jedinstvo države, jednakost državljana pred zakonom, učvršćenje pravnog poretka i sigurnost u državi zahtijeva, da se barem najvažniji zakoni, koji postoje u različitim pravnim područjima države, što prije izjednače'“.⁴⁶ Stoga, trebalo je pristupiti procesu unifikacije prava.

Pristupajući procesu unifikacije materijalnog krivičnog zakonodavstva, pošlo se od stava da „već spremljeni projekat srpskog zakonika“, od 1910. godine, „stoji iznad svih drugih sadašnjih kaznenih zakonika u Kraljevini S. H. S.“; s tim što, „uvođenje u život novog modernog zakonika u zamenu za zastarelo pravo „nije se moglo „ostvariti odmah: za takvu bitnu reformu“ bio je „neophodan pretres čitavog materijala, jer je projekat bio izrađen samo za Srbiju“. Rečju Čubinskog, „projekat se mora sad podesiti potrebama cele Jugoslavije“.⁴⁷ Projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca je bio objavljen 7. aprila 1922. godine, a kako se polazilo od Projekta krivičnog zakonika za Kraljevinu Srbiju, to je i u jugoslovenskom Projektu bila propisana ustanova uslovne osude.⁴⁸

Ustanova uslovne osude u jugoslovenskom Projektu je u osnovi bila regulisana kao i u Projektu kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. Ipak, bilo je i nekih odstupanja. Tako, jedno od odstupanja bilo je i to da se uslovna osuda mogla izreći i onome, koji je osuđen na „strogi zatvor do šest meseci“. Pored toga, za razliku od

43 D. Đ. Alimpić /1912/: Francuski kriminalisti o Projektu našeg kaznenog zakonika, *Policijski glasnik*, no. 46, p. 357.

44 M. Pavlović /2018/: Problem izjednačenja zakona u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslaviji, *Zbornik PFZ*, vol. 68, no. 3–4, Zagreb, p. 494.

45 Uslovna osuda se primenjivala na prostoru Hrvatske i Vojvodine (Bačka, Banat, Baranja). U ostalim pravnim područjima jugoslovenske Kraljevine (Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Slovenija i Dalmacija) nije bio ozakonjen institut uslovne osude (T. A. Vasiljević. *op. cit.*, p. 70–71).

46 M. Pavlović /2018/: *op. cit.*, p. 494.

47 M. P. Čubinskij /1920/: Projekat srpskog kaznenog zakonika i problem izjednačenja jugoslovenskog prava, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 3, p. 184.

48 Vid. §§69–72 Projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca /1922/: Beograd, p.18–19.

Projekta od 1910. godine u kome je period probe za zločine iznosio najkraće jednu, a najduže pet godina, prema jugoslovenskom Projektu trajanje tzv. probe za zločinstvo nije smelo biti kraće od dve godine, dok je maksimum trajanja ostao nepromenjen. Uz to, dok se prema Projektu od 1910. godine potpuno isključivala mogućnost izricanja uslovne osude onima, koji su nekada izdržali kaznu lišenja slobode, to je u jugoslovenskom Projektu bilo propisano da se „odlaganje neće dopustiti onome, koji je pre bio pravnosnažno osuđen zbog zločinstva ili za poslednjih deset godina na kaznu strogog zatvora ili na kaznu zatvora preko mesec dana“.⁴⁹ Među krupnijim izmenama bilo je i to što je „za razliku od projekta srpskog krivičnog zakonika od 1910. označeno od kada počinje teći vreme probe, a po njenom isteku ne smatra se kazna izdržanom već ‘kao da osuđeni nije ni osuđen na kaznu’“.⁵⁰

Jugoslovenski Projekat od 1922. godine, kojim je bila predviđena ustanova uslovne osude, bio je predat skupštini 6. novembra 1924. godine. Međutim, „skupština nije rešila ovaj zakon“.⁵¹ Sledstveno, rad na izjednačenju kaznenog prava nije bio završen 1924. godine, „i tako ostaju u snazi pređašnji ponekad zastareli zakoni – među kojima je bio i Krivični zakonik od 1860. godine, koji se primenjivao na prostoru Srbije – koji sem toga nisu ni izjednačeni“.⁵²

U cilju eliminisanja „pravnog federalizma“, 1926. godine, Narodnoj Skupštini je bio podnet novi „Predlog kaznenog zakonika“. Ovaj predlog se oslanjao na Projekat krivičnog zakonika za Kraljevinu Srbiju od 1910. godine i jugoslovenski Projekat od 1922. godine, uz izvesna odstupanja. Usled raspuštanja Skupštine „projekat se vratio u Ministarstvo Pravde“. Ipak, „definitivno uzakonjenje dobio“ je „Kraljevom sankcijom od 27. jan.1929. god.“.⁵³

U Krivičnom zakoniku Kraljevine Jugoslavije je bila je predviđena „jedna od modernih ustanova“ – uslovna osuda. U cilju valjanih efekata njene primene, jedan od njenih nekadašnjih protivnika dr Dušan Subotić isticao je da će „sud biti dužan da bude vrlo pažljiv i štedljiv u izricanju uslovne osude“, jer će to u velikoj meri „služiti kao najbolje jemstvo, da ona donese korisne rezultate“.⁵⁴

Sušтина uslovne osude se sastojala u „odlaganju izdržavanja izrečene kazne lišenja slobode, kod osude na strogi zatvor do 6 m-ca ili na zatvor do godine dana ili na novčanu kaznu, za izvesno vreme od jedne do 5 godina, s tim kad proteče to vreme tzv. kušnje ili prokušavanja a osuđenik se ispravno vladao, da se smatra, da osuđenik nije ni osuđen na kaznu“.⁵⁵ Ukoliko se pak osuđenik nije „ispravno vladao“ dolazilo je do prekidanja tzv. kušnje (u nekim slučajevima obligatorno, a u

49 Vid. §69 Projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. *op. cit.*, p. 18; T. A. Vasiljević. *op. cit.*, p. 72.

50 T. A. Vasiljević. *ibid.*, p. 72.

51 T. A. Vasiljević. *ibid.*, p. 72.

52 M. Čubinski /1924/: Predavanje krivičnih nauka i potreba novih institucija, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5, p. 326.

53 M. P. Čubinski /1930/: *Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije*, Beograd, p. 10.

54 D. M. Subotić /1926/: Novi predlog kaznenog zakonika (1926), *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5–6, p. 333, 346.

55 D. M. Subotić. *ibid.*, p. 345.

nekim fakultativno) i do izdržavanja uslovno dosuđene kazne.⁵⁶ Prema tome, principijelno uslovna osuda u jugoslovenskom Krivičnom zakoniku nije odstupala od one iz Projekta krivičnog zakonika za Kraljevinu Srbiju, s tim što je svoju praktičnu primenu doživela tek u Kraljevini Jugoslaviji.

Povodom primene uslovne osude u Kraljevini Jugoslaviji, ondašnji advokat dr Juraj Kulaš je primetio da „u prvo vreme u krajevima, gde je ta institucija bila nova, sudovi su tako reći sasama zaboravili da po našem KZ postoji“ uslovna osuda („uo“), „tako da smo dugo vremena imali sudova, koji je nisu gotovo nikako primenjivali, docnije je nastao preokret u protivnom pravcu, pa su sudovi počeli primenjivati uo i tamo gde treba i tamo gde ne treba, ali više gde ne treba nego gde treba.“⁵⁷ U prilog tome, ostao je zabeležen primer iz prakse: „Državni tužilac u Nišu optužio je osamnaestogodišnjeg Z. I. što je na dan 3. maja 1937. g. izvršio protivprirodni blud nad trogodišnjim A., čime je učinio krivično delo protiv javnog morala predviđeno i kažnjivo po §285. K. Z. Postojanje dela kao i krivična odgovornost okrivljenoga dokazani su njegovim potpunim priznanjem. Po održanom pretresu, sudija pojedinac Okružnog suda u Nišu doneo je presudu kojom je okr. Z. osudio na deset dana strogog zatvora uslovno za godinu dana. Sud je priznao u olakšicu sledeće: priznanje, dobro vladanje, maloletstvo u vreme izvršenja krivičnog dela i pijano stanje, pa je našao da u konkretnom slučaju ima mesta primeni §65. K. Z., pošto sud smatra da će se optuženik ubuduće uzdržavati od vršenja krivičnih dela“. Na ovu odluku, državni tužilac je uložio pravni lek, obrazlažući ga sledećim rečima: „Tako u Krivičnom zakoniku imamo krivičnih dela koja su mnogo opasnija po društvo i poredak uopšte, i koja su kao takva ugrožena i mnogo težom kaznom, ipak je teško naći i u zakoniku i u životu neko delo koje je u ovolikoj meri bedno, gnusno i sramno kao što je delo koje je opt. I. izvršio nad trogodišnjim A. Jer: izvršiti nasilje, izvršiti protivprirodan blud nad jednim trogodišnjim detetom koje je nesposobno da se protivi i brani, znači kulminaciju ljudske pokvarenosti, vrhunac ljudske mizerije. I kad imamo pred sobom takvog jednog čoveka, čoveka koji nema u sebi ni trunke osećanja, milosti, sažaljenja i stida, čoveka koji je hladnokrvno izvršio jedno životinjsko delo prema jednom nevinašcetu, onda je nerazumljiva i čudna blagost suda, koja mu je ukazana, jer u stvari kazna koja mu je odmerena i nije kazna, već praštanje koje on ne zaslužuje ni sa moralnog ni sa zakonskog stanovišta“. Apelacioni sud je uvažio pravni lek državnog tužioca i presudu prvostepenog suda preinačio tako da je okr. Z. „kaznio sa godinu dana zatvora“. Prema tome, „srećom, zahvaljujući budnom oku državnog tužioca i odličnoj korekciji kazne prvoga suda od strane višeg suda, ustanova uslovne osude nije ostala izigrana i profanisana“.⁵⁸ Dakle, „i teorija i prak-

56 Vid. §§66–67 Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije; „U jugoslovenskom Krivičnom zakoniku je bio usvojen sistem prema kome je do prekidanja kušnje moglo doći samo usled „izvršenja novog krivičnog dela“, što je u teoriji bilo ocenjeno kao loše. Jer, „...interesi zdravog narodnog pravnog osećanja i morala zahtevaju, da se ne produžavaju nikakve privilegije za lica, koja su svojim rđavim vladanjem pokazala, da nisu dostojna privilegija. Ako se uslovno osuđeno lice pokazuje kao stalni posetilac kafana, kockarnica, krčma, ne radi, nalazi se društvu zločinaca i u opšte sumnjivih ljudi. Protivno bi bilo sablazan“ (M. P. Čubinski /1930/: *op. cit.*, p. 171).

57 J. Kulaš /1938/: *Rasmatranja o uslovnoj osudi*, Beograd, p.10–11.

58 L. A. Amar /1939/: *Za protivprirodni blud iz §285. K. Z. nad detetom od tri godine nema mesta primeni uslovne osude iz §65. K. Z., sudska praksa, Branič*, no. 2, p. 76.

sa krivičnog prava upadale su iz jednog zla – kratkotrajnih kazna lišenja slobode – u drugo isto tako veliko zlo – neumesnu primenu uslovne osude“.⁵⁹

ZAKLJUČAK

Ustanova uslovne osude je svoju ekspanziju u evropskim zakonodavstvima doživela krajem XIX veka, pod uticajem sociološke škole. Međutim, na prostoru Srbije ozakonjenje uslovne osude je kasnilo više od četvrt veka u odnosu na neke druge evropske zemlje (npr. Francuska, Belgija). Ali, to nije značilo da pravnici sa prostora Srbije nisu znali za institut uslovne osude. Naime, na uslovnu osudu i potrebu njenog propisivanja ukazao je, krajem XIX veka, Milenko Vesnić, u svom izveštaju sa Prvog Kongresa Međunarodnog udruženja za krivično pravo. Ipak, tom prilikom, uslovna osuda nije dobila veliku pažnju pravnika u Kraljevini Srbiji.

Do interesovanja za propisivanje uslovne osude došlo je početkom XX veka. Godine 1906. izrađuje se Nasnova zakona o uslovnoj osudi, u kojoj je bila regulisana uslovna osuda i to „po boljem“ francusko-belgijskom modelu. Uprkos tome, uslovna osuda ostaje „mrtvo slovo na papiru“, s obzirom na to da do ozakonjenja Nasnove nije došlo.

Do novog pokušaja uvođenja uslovne osude u pravni sistem Kraljevine Srbije dolazi 1910. godine, kada se izrađuje Projekat Kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. Tom prilikom, kao jedan od glavnih motiva za propisivanje uslovne osude navodi se potreba za zamenom kratkovremenih kazni lišenja slobode. Jer, kako se u Kraljevini Srbiji primenjivao sistem zajedničkog izdržavanja zatvora, to je štetnost kratkovremenih kazni lišenja slobode, za „početnike u zločinu“, bila veća nego u drugim evropskim zemljama, gde se nije primenjivao taj sistem. Međutim, i pored postojanja potrebe za uslovnom osudom i njenog modernog regulisanja u Projektu, do njenog uvođenja nije došlo ni tada, jer je postupak ozakonjenja Projekta bio prekinut Ratovima.

Do uvođenja u život uslovne osude na prostoru Srbije došlo je u Kraljevini Jugoslaviji, na osnovu Krivičnog zakonika od 1929. godine. Jugoslovenski zakonodavac se prilikom regulisanja uslovne osude uglavnom ugledao na Projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju. Međutim, iako su pokušaji uvođenja u život uslovne osude na prostoru Srbije trajali skoro dve decenije, u momentu njenog ozakonjenja u Kraljevini Jugoslaviji javila se bojazan da li će se ona ispravno i primenjivati. Rečju Bože Markovića „kakve će rezultate uslovna osuda pokazati, ne zavisi od nje, već od toga, kako će je sudovi primenjivati“.⁶⁰ Prema tome, koliko god je važno da je neka pravna ustanova dobro regulisana, isto toliko je važno i ko i na koji način tu ustanovu primenjuje, jer je praksa jugoslovenskih krivičnih sudova pokazala kako sudovi mogu pogrešno protumačiti, pa i zloupotrebiti valjanost neke pravne ustanove.

59 J. Kulaš. *op. cit.*, p. 56; Vid. M. Pavlović /2005/: *op. cit.*, pp. 740–741; Saglasno Kulaševom mišljenju i sudija Okružnog suda, Aleksandar Milović konstatovao je da jugoslovenska „sudska praksa mnogo obimno operiše sa uslovnom osudom“ (A. R. Milović /1940/: Uslovna osuda i sporedne kazne, *Branič*, no. 11, p. 445).

60 Navedeno prema: M. Dolenc /1939/: Boža Marković – pokretač institucije uslovne osude, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6, p. 391.

LITERATURA

- Amar L. A. /1939/: Za protivprirodni blud iz §285. K. Z. nad detetom od tri godine nema mesta primeni uslovne osude iz §65. K. Z., sudska praksa, *Branič*, no. 2.
- Alimpić D. Đ. /1912/: Francuski kriminalisti o Projektu našeg kaznenog zakonika, *Policijski glasnik*, no. 46.
- Čubinskij M. P. /1920/: Projekat srpskog kaznenog zakonika i problem izjednačenja jugoslovenskog prava, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 3.
- Čubinski M. /1924/: Predavanje krivičnih nauka i potreba novih institucija, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5.
- Čubinski M. P. /1930/: *Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije*, Beograd
- Čubinski M. P. /2018/: Problem izjednačenja jugoslovenskog prava i osnovne odredbe projekta srpskog Kaznenog zakonika, *CRIMEN – Časopis za krivične nauke*, no. 3.
- Damjanović M. /1887/: Pogledajmo opet malo naše kaznene zavode, *Branič*, no. 20.
- Dolenc M. /1939/: Boža Marković – pokretač institucije uslovne osude, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6.
- Gavrilović B. /2016/: Kriminalna zaraza – viševjekovni problem domaćih kaznenih zavoda, *Godišnjak Fakulteta Bezbednosti*
- Janjić D. S. /1911/: Projekat Kaznenog zakonodavstva za Kraljevinu Srbiju [orig. K. F. Nojbecker], *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5. i 6.
- Kulaš J. /1938/: *Rasmatranja o uslovnoj osudi*, Beograd
- M. J. /1907/: *Pitanje reforme kaznenog prava*, Beograd
- Marković B. /1906/: *Uslovna osuda u Državnom Savetu*, Beograd
- Marković B. /1908/: Sredstva za zamenu kratkovremene kazne lišenjem slobode, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6.
- M. /1910/: Projekat kaznenog zakonika, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 3.
- Milović A. R. /1940/: Uslovna osuda i sporedne kazne, *Branič*, no. 11
- Miljković M. /1903/: Zakon o uslovnoj osudi i njenom dejstvu u Francuskoj [orig. M. G. Tard], *Branič*, no. 1
- Nasnova zakona o uslovnoj osudi /1907/: *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 1–6.
- Pavlović M. /2005/: *Srpska pravna istorija*, Kragujevac
- Pavlović M. /2008/: *Pravna evropeizacija Srbije 1804–1914*, Kragujevac
- Pavlović M. /2018/: Problem izjednačenja zakona u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslaviji, Zbornik PFZ, vol. 68, no. 3–4, Zagreb
- Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju /1910/: Beograd
- Projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca /1922/: Beograd
- Stanojević M. M. /1901/: O uslovnoj osudi [orig. Zakon Branžeov od Lukijana Trepoa], *Branič*, no. 1
- Stolpović D. E. /1906/: Nekoliko reči povodom pitanja o uslovnoj osudi, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5.
- Subotić D. M. /1926/: Novi predlog kaznenog zakonika (1926), *Arhiv za pravne i društvene nauke*, no. 5–6.
- Vasiljević T. A. /1935/: *Uslovna osuda*, Beograd

Vesnić M. R. /1889/: Prvi Kongres Međunarodnog udruženja za krivično pravo – izveštaj Ministru prosvete i crkvenih poslova, *Prosvetni glasnik*, no. 1–24.

Žujović M. M. /1887/: Pogled na stanje naših kaznenih zavoda za 1883–1884–1885 god., *Branič*, no. 2.

Biljana Gavrilović Grbović^{61*}

LEGAL-HISTORICAL OVERVIEW OF THE INTRODUCTION OF SUSPENDED SENTENCE IN SERBIAN LAW

SUMMARY

The paper analyzes the issue of introducing a suspended sentence into Serbian law. Suspended sentencing, as a modern institution of the sociological school and the embodiment of a changed penal philosophy, experienced its expansion in European legislation at the end of the 19th century. However, suspended sentences were applied in Serbia only on the basis of the Yugoslav Criminal Code from 1929. But, this did not mean that the idea of legal regulation of suspended sentence, on the territory of Serbia, only appeared in the Kingdom of Yugoslavia. Moreover, the idea of legal regulation of suspended sentence was put forward in other, developed European countries at the end of the 19th century, but it did not attract the attention of lawyers in the Kingdom of Serbia at that time. The first attempts to prescribe a suspended sentence in the Kingdom of Serbia occurred at the beginning of the 20th century, but due to the outbreak of the Wars, all of this remained a dead letter, never having been enacted into law. Therefore, the paper presents the reasons that motivated lawyers in the Kingdom of Serbia and the Kingdom of Yugoslavia to raise the issue of the introduction of suspended sentences, as well as the difficulties they encountered both during its introduction and during its practical application.

Key words: suspended sentence, sociological school, unification, penal philosophy